

У вступній частині відзначається, що у викладанні будь-якої мови, в тому числі й російської, роль граматики велика. Так само підкреслюється, що формування фонетичних навичок – це тривалий процес навчання, що складається з декількох етапів.

У підсумку автор доходить думки, що необхідно перевести розвинені навички в автоматизацію, коли студенти зможуть точно вимовляти заздалегідь вивчені фонетичні патерни й за допомогою вчителя виправляти допущені помилки. Завдання вчителя, який навчає дітей російської мови за програмою, полягає в тому, щоб організувати навчання на основі суворої граматичної системи, вивчення якої водночас не було б самоціллю для учня, однак усвідомлювалося б як необхідна умова розуміння в процесі комунікації. Учитель повинен, уміло підбираючи вправи для активного засвоєння граматики, підвести учня до повноцінного володіння російською мовою.

Ключові слова: фонетичні навички, вимова, граматика, методика, іноземна мова, усне мовлення.

Atakishiev Elvin Mubariz oglu. On the role of grammar and phonetics in the study of russian as a foreign language

The aim of the article is to consider the role of grammar and phonetics in the teaching of Russian as a foreign language in educational institutions of Azerbaijan.

Research methods: The author in his study used empirical and theoretical methods. Empirical methods: 1) analysis of scientific and methodological literature; 2) scientific observation and generalization of experience; 3) conversation – a survey, a survey of a teacher and student to identify patterns and characteristics of the learning process; 4) questionnaire; 5) experimental training is a type of methodical experiment; 6) trial training; 7) Testing; 8) Timekeeping. Theoretical methods – processing the information received (analysis, synthesis, deduction, induction, abstraction, concretization, modeling, etc.).

The scientific novelty of the article. For the first time in our system, the author classified the methods of forming the skills of correct perception and pronunciation of sounds and sound combinations in examples of exemplary reading, by highlighting the desired sound and sound combination from the word and its pronunciation in an isolated position; presentation of exercises for the development of individual pronunciation; inclusion of students in learning using group pronunciation.

In the conclusion, it is noted that in the teaching of any language, including Russian, the role of grammar is great. It is also emphasized that the formation of phonetic skills is a long learning process, consisting of several stages.

As a result, the author comes to such an opinion that it is necessary to instill advanced skills in automation, in which students can accurately pronounce pre-learned phonetic patterns and, with the help of a teacher, correct mistakes. The task of a teacher teaching children the Russian language under the program is to organize training based on a strict grammar system, the study of which at the same time would not be an end in itself for the student, but would be recognized as a necessary condition for understanding in the communication process. The teacher must, skillfully selecting exercises for the active mastering of grammar, lead the student to a full command of Russian speech.

Key words: phonetic skills, pronunciation, grammar, methods, foreign language, oral speech.

УДК 371 (477)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-1.05>

Бойко С. М.

УПРОВАДЖЕННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМУ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

Досліджено проблему використання досвіду впровадження технології тьюторства як однієї з прогресивних зарубіжних технологій, яка на сучасному етапі незалежності України є доволі актуальною й поширеною в закладах освіти. Автором охарактеризовано базові поняття дослідження: “тьютор”, “тьюторська технологія”, “тьюторський супровід”.

З'ясовано, що проблема тьюторства для вітчизняної науки є досить новою (на відміну від зарубіжної педагогіки), хоча в цьому напрямі ведуться активні наукові розвідки, вона недостатньо висвітлена в сучасних педагогічних працях.

Досліджено різницю між поняттями “вчитель” і “тьютор”. Вчитель – це фахівець, який володіє знаннями й уміє ці знання подати. Тьютор – це супроводжувач учня в його самостійному пересуванні, він виконує функцію навігації. Якщо вчитель показує зразки знань і діяльності, то тьютор демонструє зразки пошуку знань і самовизначення.

Висвітлено, що в Україні станом на 01.02.2020 року впровадження тьюторської технології в освітній процес реалізується на основі 3-х експериментів усеукраїнського рівня за темами: “Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті”, “Організаційно-педагогічні умови впровадження тьюторських технологій у систему ранньої профілізації учнів ліцею”, “Тьюторський супровід у системі змішаного навчання” та одного науково-педагогічного проекту за темою: “Школа тьюторської майстерності”.

Базовими для проведення дослідно-експериментальної роботи стали 24 заклади освіти у Волинській, Запорізькій, Київській, Харківській, Одеській, Тернопільській, Дніпропетровській областях і м. Києві.

У статті здійснено аналіз ефективності проведення дослідно-експериментальної роботи в цих закладах освіти й розкрито необхідність розроблення системи підготовки тьюторів за підтримки Тьюторської асоціації України, Інституту індивідуалізації та тьюторства, Науково-освітнього центру “Платформа відкритої освіти”.

Ключові слова: тьюторська технологія, тьюторський супровід, тьютор, заклади освіти, дослідно-експериментальна робота.

Проблема впровадження тьюторської технології в систему роботи закладів освіти України для вітчизняної науки, на відміну від зарубіжної педагогіки, є досить новою, і, незважаючи на те, що науковцями ведуться активні наукові дослідження, вона ще не знайшла достатнього висвітлення. А. Сучану, досліджуючи феномен підготовки майбутніх педагогів до тьюторської діяльності, наголошує, що вона повинна проєктувати освітнє середовище із залученням сучасних інформаційних, комп'ютерних і педагогічних технологій; включати як традиційні методи й форми навчання студентів, так і методи й форми навчання, характерні для європейської зони вищої освіти [11].

Тьюторські технології в роботі з учнями досліджено в працях К. Александрової, С. Ветрова, Т. Гушіної, Т. Ковальової, Ю. Лях, О. Чекунової та ін. Роль тьютора в дистанційному навчанні розглядали Л. Бендова, А. Бойко, Н. Городецька, Є. Комраков, О. Руденко, О. Троїцька, Л. Шеїна та ін. Питання функціонування дистанційних технологій навчання набуло розвитку в працях О. Андреева, М. Євдокимова, І. Сергієнка, В. Чистякова та ін.

Спроби класифікувати праці з окремих аспектів підготовки майбутніх учителів, зокрема щодо підготовки до тьюторської діяльності, висвітлюється в роботах таких учених, як М. Іващенко, Т. Койчева, А. Сучану [11], К. Осадча [9] та ін.

Серед зарубіжних авторів особливості тьюторства у сфері освіти розкрито в роботах таких науковців, як Дж. К. Бейлі (G. K. Bailey), Дж. К. Кітчєнс (J. C. Kitchens), Ч. Р. Натсон (Ch. R. Natson), О. Г. Старіков, Е. Хейс (E. Hays) та ін.

Окремі аспекти підготовки педагогів до тьюторської діяльності висвітлювали Е. Гордон (E. Gordon), П. Коскінен (P. Koskinen), А. Ніколаєва, С. Ріфорт (S. Riffort), Н. Шалімова та ін.

Водночас теоретичні дослідження щодо створення нових тьюторських технологій, які б ураховували різноманітні механізми впровадження інновацій у практичну діяльність закладів освіти (у супроводі обдарованих дітей, дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти, реалізацію освітньої програми в дошкільних закладах освіти, упровадження розподіленого тьюторського супроводу учнів та ін.), потребують ще додаткових досліджень.

Частина з них українські науковці вивчають спільно з педагогами-практиками шляхом реалізації дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня в закладах освіти України [6; 7].

Запропоноване дослідження здійснене в рамках виконання науково-дослідної теми “Науково-методичні засади організації та проведення дослідно-експериментальної роботи в навчальних закладах України у контексті реалізації Концепції Нової української школи”, яка реалізується відділом інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти” (відповідно до наказу ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти” від 23.03.2017 року № 2 “Про планування роботи Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти” на 2017 рік”).

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз упровадження тьюторської технології в систему роботи закладів освіти України за матеріалами дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня, яка здійснюється станом на 01.02.2020 року згідно з інформаційно-аналітичним довідником “Дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня у закладах освіти України” [6].

Методологічною та теоретичною основою дослідження є Концепція розвитку національної інноваційної системи, Концепція інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу й теорія освітньої інноватики, складниками яких є інновації у системі освіти; методологія сприйняття й інтерпретації нового в педагогіці, психології, соціології; технологія наукового проєктування й ефективного втілення комплексу методів і прийомів у роботу закладів освіти; експериментальний досвід застосування тьюторської технології.

Технологія тьюторства, як зазначає Л. Настєнко в статті “Тьюторство як прогресивна технологія індивідуалізації освіти у вищій школі”, базується на теорії формування особистості [8]. На сучасному етапі розвитку наукового знання не існує єдиного підходу до розуміння цієї технології.

На думку А. Бойко, актуальність тьюторства сьогодні зумовлена, по-перше, тим, що тьюторська технологія спрямована на задоволення освітніх потреб особистості, країни й суспільства, їх гармонізації; по-друге, вона наочно демонструє залежність розвитку країни від результатів освіти окремих індивідів і спрямована на їх піднесення; по-третє, визначається необхідністю особистісно-орієнтованої, гуманної педагогічної взаємодії; по-четверте, у зв'язку з цим персоніфікацією педагогічної освіти, побудовою власної програми, яка здійснюється за індивідуальними можливостями; по-п'яте, потребою формування суб'єкт-суб'єктних толерантних відносин учасників педагогічного процесу, що супроводжують особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів. Думаємо, зрозуміло, що у зв'язку зі зменшенням контингенту студентів та й учнів тьюторство буде проявлятися все більш реально й затребувано [2; с. 7].

Аналізуючи явище тьюторського супроводу учнів як нової форми гуманістичного навчання, Р. Полєшко та В. Щорс уважають, що тьютор – це вчитель-консультант, який організовує освітній процес за дистанційною формою й виконує водночас функції вчителя, консультанта й організатора освітнього процесу.

На основі аналізу наукових праць М. Бєньковського, А. Бойко, О. Ішкова, Е. Комракова, А. Тєслінова, Г. Чернявської, С. Щєннікова та ін. виокремлено функції тьютора – дидактичну, фасилітаційну, організаційну, маркетингову, консультаційну, лідерську та ін.

Поняття тьютор (від англ. “tutor” і латин. “tutor”) у Новому англо-українському словнику тлумачиться як репетитор, вихователь, керівник групи студентів, педагог-наставник, помічник, адвокат студента тощо [1, с. 578].

У статті терміни “тьютор”, “тьюторант”, “тьюторинг”, “тьюторіал”, “тьюторський супровід” ужито в таких значеннях.

Тьютор – це особа, що здійснює індивідуальний системний супровід учня (учениці)/студента (студентки), допомагає учню (учениці)/студенту (студентці) розкривати й реалізувати свій потенціал, спонукає до рефлексії над власним розвитком і підтримує власним досвідом. Тьютор володіє сучасними освітніми технологіями, є фахівцем у педагогічній сфері та може підтримати пошуки свого підопічного в науковій і дослідницькій діяльності.

Тьюторант – учень (учениця)/студент (студентка), що займається з тьютором протягом визначеного періоду.

Тьюторинг – процес здійснення тьюторського супроводу, який не лише охоплює сферу педагогіки навчання, а й торкається інших компонентів освітнього процесу й навіть поза його межами. Тьюторинг передбачає співпрацю дорослого та підопічного (учня (учениці)/студента (студентки)) шляхом індивідуальних зустрічей (тьюторіалів). На тьютора покладається відповідальність за взаємини.

Тьюторство, тьюторський супровід розглядається як педагогічний феномен, особливий вид педагогічної діяльності, який спрямований на підтримку й супровід індивіда в процесі отримання освіти.

Феномен тьюторства, як зазначає Л. Настенко, тісно пов'язаний з історією європейських університетів середньовічної Європи. Якщо вибудувати точну генеалогію, то цей феномен зародився у Великобританії приблизно в XIV ст. у класичних англійських університетах – Оксфорді й Кембріджі [8, с. 260]. У сучасній ситуації тьюторство, окрім елітних закладів освіти, інтенсивно набуває все ширшого розповсюдження.

Відповідно до інформаційно-аналітичного довідника “Дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня у закладах освіти України” станом на 01.02.2020 року в Україні за напрямом дослідження тьюторської технології реалізуються 3 експерименти всеукраїнського рівня: “Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті” (на базі 12 закладів загальної середньої освіти Київської, Одеської, Тернопільської, Харківської областей і м. Дніпро, наказ МОН України від 15.07.2015 року № 764, наукові керівники – С. Ветров, кандидат технічних наук, президент Тьюторської асоціації України, міжнародний експерт з тьюторства; Н. Погрібна, кандидатка педагогічних наук, директорка Криворізького навчально-виховного комплексу № 129 «Гімназія-ліцей академічного спрямування» Криворізької міської ради Дніпропетровської області, голова правління Тьюторської асоціації України); “Організаційно-педагогічні умови впровадження тьюторських технологій у систему ранньої профілізації учнів ліцею” (на базі Русанівського ліцею міста Києва, наказ МОН України від 04.03.2016 року № 217, науковий керівник – С. Ветров); “Тьюторський супровід у системі змішаного навчання” (на базі приватної школи “Афіни” міста Києва, наказ МОН України від 30.06.2015 року № 692, науковий керівник – Л. Даниленко, докторка педагогічних наук, професорка, Президент громадської організації “Академія педагогічних наук”) та один науково-педагогічний проєкт за темою: “Школа тьюторської майстерності” (на базі 9 закладів загальної середньої освіти з Волинської, Запорізької, Київської, Харківської областей і Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Наказ МОН України від 30.06.2016 року № 730, науковий керівник – Л. Москальова, докторка педагогічних наук, професорка, проректорка з наукової роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького) [1]. Співпрацюють із цими закладами освіти й обласні інститути післядипломної педагогічної освіти, громадські організації та інші установи.

Прикметним у реалізації цих експериментів є те, що вони здійснюються за сприяння Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”, яка надає закладам освіти консультації й роз'яснення щодо порядку оформлення та підготовки документів про здійснення інноваційної освітньої діяльності й дослідно-експериментальної роботи згідно з чинною нормативно-правовою базою України; призначає координатора, який закріплюється за певними експериментами з метою надання науково-методичного й організаційного супроводу учасникам експерименту.

Так, від ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти” координатором експерименту “Тьюторський супровід у системі змішаного навчання” є О. Мельник, кандидатка педагогічних наук, завідувачка сектору, а координатором решти 2-х експериментів та одного проєкту – С. Бойко, кандидатка філософських наук, завідувачка сектору, автор статті.

Кожний експеримент, відповідно до нормативно-правової бази України, передбачає здійснення поставлених завдань і мети, отримання прогнозованих результатів протягом чотирьох-п'яти етапів (I етап – організаційно-підготовчий, II – концептуально-діагностичний, III – формувальний, IV – узагальнювальний, V – корегувальний (проводиться в разі необхідності – унесення коректив, доповнень до прогнозованих результатів дослідно-експериментальної роботи та підсумкового наукового звіту). У кінці кожного етапу директор закладу освіти спільно з науковим керівником звітуються про перебіг та отримані результати експерименту на засіданні відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України. (Більш детальну інформацію можна отримати в методичному пораднику “Організатору інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі” (Київ, 2014), який підготували науковці ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти”).

Нині зазначені вище три експерименти й один науково-педагогічний проєкт перебувають на III і IV етапах. А це означає, що всіма учасниками експериментів уже проаналізовано (під час I етапу) психолого-педагогічні дослідження щодо сутності процесу індивідуалізації та тьюторського супроводу, його етапів і ролі в освітньому процесі, розкрито перспективи розвитку закладів; проведено діагностику учасників освітнього процесу з метою виявлення їхніх індивідуальних особливостей і можливостей як суб'єктів діяльності та їхньої готовності до виконання дослідно-експериментальної роботи; розроблено механізм організаційно-діагностичного супроводу й інструментарію для відстеження результатів педагогічного експерименту, а також механізм оцінювання на всіх етапах роботи.

На II етапі здійснення дослідно-експериментальної роботи закладами освіти розроблені концепції, на основі яких здійснюється переформатування освітнього процесу й упровадження тьюторської технології.

На III етапі вагомим є розроблення адаптованих тьюторських моделей (відповідно до специфіки діяльності закладів освіти України).

Розглянемо, наприклад, які моделі розроблено учасниками дослідно-експериментальної роботи “Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті”. (Презентація розроблених моделей відбулася 4 березня 2020 р. на нараді-семінарі на тему: “Організаційно-педагогічні умови впровадження тьюторських технологій у систему роботи закладів освіти” на базі ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/2020/03/16/seminar-narada-orhanizatsiyno-pedahohichni-umovy-vprovadzhennia-t-iutors-kykh-tekhnohohiy-u-systemu-roboty-zakladiv-osvity/> (дата звернення: 07.03.2020 року)).

Від Дніпропетровської області презентовано три моделі: “Тьюторська підтримка (тьюторський супровід) збагаченого освітнього середовища як основний засіб забезпечення особистісного розвитку учнів” (Криворізький навчально-виховний комплекс № 129 “Гімназія-ліцей академічного спрямування” Криворізької міської ради Дніпропетровської області); “Авторська система “Забезпечення особистісної освітньої траєкторії розвитку учня” (Комунальний заклад освіти “Навчально-виховний комплекс № 12 “Загальноосвітній навчальний заклад I ступеня – гімназія” Дніпровської міської ради); “Тьюторський супровід проєктно-дослідницької діяльності учнів у закладі освіти” (Криворізька педагогічна гімназія Криворізької міської ради Дніпропетровської області).

Київська область представила також три моделі: “Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в позакласній роботі ліцею” (Вишнівський академічний ліцей “Основа” Києво-Святошинської районної ради Київської області), “Тьюторський супровід учнів у позакласній діяльності” (Боярський академічний ліцей “Лідер” Києво-Святошинської районної ради); “Використання елементів тьюторської технології в освітньому процесі” (Боярська загальноосвітня школа I–III ступенів № 1 Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області).

Представники Харківської області запропонували чотири моделі: “Тьюторський супровід учнів у позаурочній діяльності як засіб реалізації пізнавального інтересу та індивідуалізації розвитку учня” (Лозівська загальноосвітня школа I–III ступенів № 3 Лозівської міської ради Харківської області); “Тьюторство як технологія супроводу молодих спеціалістів” (Харківська гімназія № 12 Харківської міської ради Харківської області); “Тьюторство як стратегічний напрям у самовизначенні суб'єктів культурно-освітнього простору” (Харківський ліцей № 89 Харківської міської ради Харківської області); “Технологія тьюторства як інструмент формування особистої освітньої траєкторії учня” Харківський приватний навчально-виховний комплекс “Гімназія ОЧАГ” Харківської області.

Комунальний заклад “Южненська Авторська М. П. Гузика експериментальна спеціалізована загальноосвітня школа-комплекс I–III ступенів Южненської міської ради Одеської області” розробив модель “Реалізація персоналізованої освіти учнів в умовах комбінованої системи М. П. Гузика” [4].

Тернопільський навчально-виховний комплекс “Школа-ліцей № 6 імені Назарія Яремчука” розробив модель “Тьюторство як стратегічний напрям у заохоченні учнів навчатися”.

Важливим питанням для закладів освіти, які здійснюють тьюторський супровід, є створення відповідних умов праці та підготовка педагогів до тьюторської діяльності, адже не кожен учитель може стати тьютором.

А коли ми говоримо, що тьютор – це професія, то, безумовно, її потрібно опанувати, деś навчатися або проходити курси.

У вирішенні цього питання наведемо два варіанти відповідей, хоча їх насправді більше. Розкриємо, що зроблено в межах двох експериментів, які нині на IV етапі виконання дослідження.

Так, у рамках дослідно-експериментальної роботи “Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті” за сприяння Тьюторської асоціації України створений Інститут індивідуалізації та тьюторства (далі - Інститут) й Науково-освітній центр “Платформа відкритої освіти” (реєстрація від 14 червня 2017 року, ідентифікаційний код 41396674) [3; 12].

Інститут являє собою міжнародний мережевий проєкт, мета якого – створення дослідницького центру з розроблення методів та інструментів для реалізації принципу індивідуалізації як у традиційній (що підтримує), так і в новій відкритій (інноваційній, випереджувальній) системі освіти; вивчення та узагальнення ефективних практик індивідуалізації, пошук оптимальних форматів і змісту підготовки тьюторів.

У створенні Інституту й розгортанні його наукової та освітньої діяльності беруть участь фахівці з України, Росії, Фінляндії, Німеччини, Латвії, Чорногорії, США, Ізраїлю, ПАР. До складу вченої експертної ради Інституту входять три академіки, сім докторів та одинадцять кандидатів наук.

Адміністративно-проектна група Інституту: керівник проекту й директор Інституту – кандидат технічних наук С. Ветров, заступник директора з науки та розвитку – кандидат мистецтвознавства, доцент О. Шабаліна, кандидат педагогічних наук Н. Погрібна, кандидат педагогічних наук, доцент К. Осадча, яка закінчує роботу над докторською дисертацією з тьюторства, і кандидат педагогічних наук Ю. Загородній. Наукові консультанти: доктор культурології В. Нікітін, доктор педагогічних наук професор Т. Ковальова й доктор психології О. Лобок.

Цікавим у вирішенні питання підготовки тьюторів став підхід приватної школи “Афіни”. На порталі “Освіта Нова” заступник директора приватної школи “Афіни”, директор програм в International Academy of Tutoring Т. Швець у статті “Як Польща впроваджує методи тьюторингу і до чого тут Україна?” зазначає, що український приватний заклад освіти “Афіни”, заснований як ідеологічна та організаційна альтернатива традиційному державному закладу освіти, шукаючи методику тьюторингу, засновану на першоджерелах та адаптовану під східнослов’янську ментальність, зосередив увагу на отриманні досвіду підготовки тьюторів, як-то кажуть, “з перших рук”. Дізнавшись, що в Польщі проживає випускник Оксфорда й чинний професор Збігнев Пелчинський (Zbigniew Pełczyński), який є одним із засновників упровадження тьюторства в Польщі, представники закладу вийшли з ним на контакт [13]. Результат спільної діяльності такий: “На сьогодні один із найбільших авторитетів у Польщі, 91-річний Збігнев Пелчинський (Zbigniew Pełczyński) сприяв передачі особливостей тьюторської майстерності українським освітянам. Завдяки цьому наразі маємо чотири випуски української Школи Тьюторів, а 20–21 жовтня 2017 року стали засновниками першого в Україні Міжнародного конгресу тьюторингу” [13], який відбувається нині щороку.

У статті “Другий міжнародний конгрес тьюторингу: як це було та що далі?” заступниця директора приватної школи “Афіни” Т. Швець зазначає, що 27–28 жовтня 2018 р. відбувся другий конгрес, який зібрав майже всіх випускників школи тьюторів, яка готує спеціалістів за польсько-українською програмою вже три роки поспіль (а це вчителі, психологи, адміністрація державних і приватних закладів освіти, засновники альтернативних закладів освіти, науковці з Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, експерти Польщі та Ізраїлю). Конгрес зібрав близько двохсот осіб, які прийшли, щоб обговорити можливості, чинні практики, а також перешкоди впровадженню тьюторингу в українській освіті. За програмою Конгресу розглянуто шість практик (тьюторських моделей): КМДШ, DEC school life, Український аграрний ліцей, Еколенд, Schooling, демократична школа Ізраїлю.

Результати дослідження експериментів усеукраїнського рівня висвітлюються представниками закладів освіти на сторінках фахових журналів, колективних монографій, збірників матеріалів науково-практичних конференцій і науково-методичних журналів [3; 4; 5; 6; 7; 11; 12].

Про ефективність упровадження тьюторської технології в закладах освіти України свідчать результати успішності учнів (їхні успіхи в олімпіадному русі, активна участь у соціально-значущих, науково-дослідних, екологічних проєктах, позакласній роботі та ін.), показники зростання професійної майстерності молодих спеціалістів, дані моніторингові, які вказують на зростання задоволеності учнів і їхніх батьків умовами й результатами освітнього процесу в закладах освіти.

Класна та позакласна тьюторська технологія сприяє гуманізації освітнього процесу, самовихованню особистості, самовдосконаленню тьютора й відіграє значну роль у вирішенні одного з пріоритетних завдань освіти – розвитку ідей індивідуального, розвивального та особистісно орієнтованого навчання, педагогіки співробітництва й партнерства.

Висновки. Підводячи підсумки, зазначимо, що проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Подальших наукових досліджень потребують такі питання, як формування тьюторської компетентності майбутнього вчителя, визначення, як розрізнити роботу тьютора та психолога, роботу тьютора та класного керівника, де межа між виховною роботою й тьюторським супроводом, які філософські аспекти тьюторської діяльності з обдарованими дітьми та з дітьми, які мають особливі освітні потреби тощо.

Використана література:

1. Балла М. І. Новий англо-український словник : понад 140 000 слів та сполучень. 3-є вид., випр. та доп. Київ : Чумацький шлях, 2006. 668 с.
2. Бойко А. М. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки*. Полтава, 2011. С. 4–10.
3. Ветров С. В., Сербина Л. В., Шабаліна Е. Н. Книга-введение в тьюторство для тех, кто хочет понять суть, сущность и алгоритм тьюторской деятельности. Киев : Издательство ИИТ, 2019. 144 с.
4. Гузик М. П. Розвиток природних задатків провідного таланту дитини за умов її навчання за комбінованою системою М. П. Гузика. *Управління школою*. 2009. Грудень. С. 18–69.
5. Гузик Н. В. Природні задатки таланту – орієнтир компетентнісного підходу до змісту шкільної освіти. *Управління школою*. 2017. № 4–6. С. 2–17.
6. Дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня у закладах освіти України : інформаційно-аналітичний довідник / за заг. ред. Ю. І. Завалевського, С. В. Кириленко. Київ : Редакційно-видавничий центр Київського палацу дітей та юнацтва, 2020. 72 с.
7. Інноваційні педагогічні технології в практиці роботи закладів загальної середньої освіти України : інформаційно-аналітичний довідник / упорядники : К. В. Таранік-Ткачук, С. В. Кириленко, О. М. Косьмій, Н. А. Бессараб, І. Н. Євтушенко, І. Д. Кондратюк, Г. Е. Самойленко ; за заг. ред. Ю. І. Завалевського. Київ – Чернівці : Букрек, 2018. 292 с.

8. Настенко Л. Тьюторство як прогресивна технологія індивідуалізації освіти у вищій школі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ, 2010. С. 259–269.
9. Осадча К. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2020. 43 с.
10. Слїнько Л. А. Тьюторство як технологія супроводу молодих спеціалістів. *Інформаційно-методичний посібник управління освіти*. 2018. Вип. 11 (87). С. 37–38.
11. Сучану А. К. Формування ціннісно-сміслової готовності до тьюторської діяльності у магістрів гуманітарних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2016. 266 с.
12. Тьюторська діяльність / упорядник С. Ветров. *Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка*. 2017. № 23–24. С. 21–69.
13. Швець Т. Тьюторські компетенції, або Чому не кожен вчитель може стати тьютором. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorski-kompetentsii-abo-chomu-ne-kozhnyi-vchytel-mozhe-staty-tiutorom> (дата звернення: 07.03.2020).

References:

1. Balla, M.I. (2006). *Novyi anhlo-ukrainskyi slovnyk: ponad 140 000 sliv ta slovospoluchen [New English-Ukrainian Dictionary: over 140 000 words and word combinations]* (3rd ed., rev.). Kyiv: Chumatskyi shliakh, 668 p. [in Ukrainian].
2. Boiko, A.M. (2011). Tiutor – yakisno vyshcha pedahohichna pozytsiia i novyi prostir dukhovno-moralnoi vzaiemodii [A tutor: a higher-quality pedagogical position and a new space of spiritual and moral interaction]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, (Vol. 2), pp. 4–10 [in Ukrainian].
3. Vetrov, S.V., Serbina, L.V., & Shabalina, E.N. (2019). *Kniga-vvedenie v tyutorstvo dlya teh, kto hochet ponyat sut, suschnost i algoritm tyutorskoy deyatel'nosti [A book introducing tutoring for those who want to understand the essence, core, and algorithm of tutoring]*. Kiev: Izdatel'stvo IIT, 144 p. [in Russian].
4. Huzyk, M.P. (2009). Rozvytok pryrodnykh zadatkov providnoho talantu dytyny za umov yii navchannia za kombinovanoiu systemoiu [Developing natural prerequisites for children's key talents in terms of blended learning]. *Upravlinnia shkoloiu – School management*, 34–36, pp. 18–69 [in Ukrainian].
5. Huzyk, N.V. (2017). Pryrodni zadatky talantu – oriientyr kompetentnisnoho pidkholu do zmistu shkilnoi osvity [Natural talent prerequisites as a vector for a competency-based approach towards the content of school education]. *Upravlinnia shkoloiu – School management*, 4–6, pp. 2–16. Retrieved from <http://journal.osnova.com.ua/download/1-520-61679.pdf> [in Ukrainian].
6. Zavalevskyi, Yu.I., & Kyrylenko, S.V. (Ed.). (2020). *Doslidno-eksperymentalna robota vseukrainskoho rivnia u zakladakh osvity Ukrainy [The national-level research and experimental work in educational establishments of Ukraine]*. Kyiv: redaktsiino-vydavnychiy tsentr Kyivskoho Palatsu ditei ta yunatstva [in Ukrainian].
7. Taranik-Tkachuk, K.V., Kyrylenko, S.V., Kosmii, O.M., Bessarab, N.A., Yevtushenko, I.N., Kondratiuk, I.D., & Samoilenko, H.E. (2018). Innovatsiini pedahohichni tekhnologii v praktytsi roboty zakladiv zahalnoi serednoi osvity Ukrainy [Innovative pedagogical technologies in practical work of general secondary educational establishments]. Yu.I. Zavalevskyi (Ed.). Kyiv – Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian].
8. Nastenko, L. (2010). Tiutorstvo yak prohresyvena tekhnolohiia indyvidualizatsii osvity u vyshchii shkoli [Tutoring as a progressive individualization technology in higher education]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh – Humanitarian education in technical higher educational establishments*, 21, pp. 259–269. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvzn_2010_21_29 [in Ukrainian].
9. Osadcha, K.P. (2020). *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv do tiutorskoj diialnosti [Theoretical and methodological framework for vocational training of future teachers as tutors]*. Extended abstract of Doctor's thesis. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
10. Slinko, L.A. (2018). Tiutorstvo yak tekhnolohiia suprovodu molodykh spetsialistiv [Tutoring as a support technology of young professionals]. *Informatsiino-metodychnyi posibnyk upravlinnia osvity – Information and methodical manual for educational management*, (Vol. 11 (87)), pp. 37–38 [in Ukrainian].
11. Suchanu, A.K. (2016). Formuvannia tsinnisno-smyslovoi hotovnosti do tiutorskoj diialnosti u mahistriv humanitarnykh spetsialnostei [Masters of Arts: formation of axiological readiness for tutoring]. Candidate's thesis. Kirovohrad [in Ukrainian].
12. Vietrov, S. (2017). Tiutorska diialnist [Tutoring]. *Informatsiinyi zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduvacha dytiachoho sadka – Information kit for school headmasters and heads of kindergartens*, 23–24, pp. 21–69 [in Ukrainian].
13. Shvets T. (2018). *Tiutorski kompetentsii, abo Chomu ne kozhnyi vchytel mozhe staty tiutorom [Tutor competencies, or Why not every teacher can become a tutor]*. Retrieved from <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorski-kompetentsii-abo-chomu-ne-kozhnyi-vchytel-mozhe-staty-tiutorom> [in Ukrainian].

Boiko S. M. Implementation of tutor technologies in the work system of educational establishments of Ukraine by means of research and experimental work

The article studies the problem of using the experience of implementing tutor technologies as one of the progressive foreign techniques, which is quite topical and widespread in educational institutions of the modern independent Ukraine. The author characterizes basic concepts of the research: “tutor”, “tutor technology”, “tutor support”.

The article points out tutoring as a relatively new problem for the domestic research (unlike foreign teaching). Although this subject has been actively studied, it has not been sufficiently presented in contemporary pedagogical works.

The notions “teacher” and “tutor” are differentiated. A teacher is a knowledgeable professional that knows how to present his knowledge, while a tutor is a mentor who supports a student in his independent progress, plays a navigation role. If a teacher shows samples of knowledge and activity, a tutor demonstrates samples of self-identification and knowledge search.

The article highlights the fact that as of February 1, 2020 the implementation of tutor technologies in the educational process is carried out on the basis of three nation-level experiments according to such subjects: “Tutor technologies as a means for implementing the individual approach in education”, “Organization and pedagogical conditions of implementing tutor technologies in the system of early professional choice of lyceum students”, “Tutor support in the system of blended learning”, and a scientific-pedagogical project “A school of tutor mastership”.

24 educational institutions have become a base for research and experimental work in Volynia, Zaporizhzhia, Kyiv, Kharkov, Odessa, Ternopil, Dnipro regions, and the city of Kyiv.

The article analyzes the effectiveness of implementing the research and experimental work in these educational institutions and discloses the necessity of the tutor program development under support of the Tutor Association of Ukraine, Institute of Individualization and Tutoring, Scientific and Educational Center "Open Education Platform".

Key words: tutor technology, tutor support, tutor, educational establishments, research and experimental work.

УДК 373.011.3:-051:656.13

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-1.06>

Бондаренко В. І., Погорєлов М. Г.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття присвячена проблемам підвищення ефективності системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ в професійній діяльності. Означено ключові завдання сучасної педагогічної освіти в підготовці фахівців, зміст фахової підготовки інженерів-педагогів у галузі транспорту до застосування ІКТ в процесі навчання та майбутній професійній діяльності, який має спрямовуватися на формування навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Класифіковано педагогічні умови за такими основними ознаками: за середовищем впливу на педагогічну систему (явища, процеси); за характером впливу на педагогічну систему (явища, процеси); за особливостями об'єкта впливу на педагогічну систему (явища, процеси).

Визначено, що для підвищення ефективності процесу професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі транспорту необхідний комплекс організаційно-педагогічних умов, які враховують структурно-функціональні особливості запропонованої системи формування готовності студентів до застосування ІКТ в професійній діяльності, підвищують якість і результативність освітнього процесу. В основу організаційно-педагогічних умов мають бути покладені такі основні чинники: соціально-економічний, ціннісно-орієнтаційний (особистісний), організаційно-педагогічний. Виокремлено такі основні організаційно-педагогічні умови ефективного формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ в професійній діяльності: 1) актуалізацію суб'єктної позиції студентів у процесі формування готовності до застосування ІКТ; 2) забезпечення гнучкості управління й самоуправління наочно-пізнавальною діяльністю студентів у процесі формування готовності до застосування ІКТ в майбутній професійній діяльності; 3) періодичне оновлення змісту професійно-інформатичної підготовки студентів; 4) стимулювання самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, пов'язаної з використанням ІКТ.

Ключові слова: готовність, майбутні викладачі професійного навчання в галузі транспорту, інформаційно-комунікаційні технології, організаційно-педагогічні умови, професійна діяльність, навчально-виховний процес, заклад вищої освіти, суб'єктна позиція студентів, гнучкість управління та самоуправління, компонент готовності.

Зміни, що відбуваються в змісті професійної підготовки викладачів професійного навчання, висувають більш високі вимоги до професійних та особистісних якостей майбутнього викладача, що визначає основні напрями вдосконалення професійної підготовки в педагогічних університетах: формування професійної свідомості, моральних цінностей, прагнення творчої самореалізації в професійній діяльності з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, розвитку їхнього пошуково-творчого потенціалу, педагогічної майстерності майбутніх педагогів, забезпечення готовності майбутніх учителів до професійного саморозвитку; формування широкої технічної ерудиції, технічного світогляду, технічної культури; формування професійної мобільності та гнучкості, готовності до використання інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікативних технологій у навчально-виховному процесі; орієнтація майбутніх учителів на загальнолюдські цінності, постійне професійне та особистісне зростання, навчання впродовж життя [2].

Мета статті – дослідити проблеми підвищення ефективності формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ в професійній діяльності.

Проблема підвищення ефективності системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ в професійній діяльності зумовлює необхідність виявлення, обґрунтування та перевірки відповідних організаційно-педагогічних умов, які забезпечують успішність розв'язання поставлених освітніх завдань.

У загальному філософському сенсі поняття «умова» визначається як те, від чого залежить щось інше (що зумовлюється). Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує дефініцію «умова» як деяку обставину, від якої що-небудь залежить; обстановку, у якій що-небудь відбувається; правила, установлені в якій-небудь сфері життєдіяльності [3, с. 80]. У психології під «умовою» розуміється сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що визначають, прискорюють або сповільнюють психічний розвиток людини, впливають на процес, динаміку й кінцеві результати її розвитку [9, с. 271]. Педагогічною наукою «умови»